

ФІНАНСОВО–КРЕДИТНА І ГРОШОВА ПОЛІТИКА

УДК 336.22:004:339.543

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2026.1.22>

JEL Classification: H22, H26, H83, O33

Сидорович О.Ю.,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4605-3533>,
 Смалюк А.М.,
здобувач* третього рівня вищої освіти «доктор філософії»
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа і страхування»,
 ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2473-7478>,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК ДРАЙВЕР МОДЕРНІЗАЦІЇ МИТНОЇ СФЕРИ ДЕРЖАВИ

Sydorovych O.Yu.,
dr.sc.(econ.), professor,
professor at the S.I. Yuriy department of finance,
 Smaliuk A.M.,
PhD student,
in specialty 072 “Finance, Banking and Insurance”
West Ukrainian National University, Ternopil

DIGITAL TRANSFORMATION OF CUSTOMS ADMINISTRATION AS A DRIVER OF MODERNIZATION OF THE STATE CUSTOMS SECTOR

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується інтенсивним поширенням процесів цифровізації, які охоплюють усі сфери суспільного життя та трансформують традиційні моделі функціонування державних інститутів. Характерними ознаками цих процесів є стрімке зростання обчислювальних можливостей цифрових технологій, активне впровадження інформаційних продуктів та систем, а також цифрова трансформація взаємодії між державою, бізнесом і громадянами. У таких умовах цифровізація стає не лише технологічним трендом, а й визначальним чинником інституційної модернізації державних фінансів.

Процеси цифрової трансформації, набувши характеру глобальної трансгресії, виступають ключовими індикаторами рівня розвитку національних економік, зокрема через оцінювання рівня цифровізації державного управління, ефективності електронного урядування, інтеграції цифрових сервісів у системи державних фінансів та рівня цифрової зрілості інституцій. Разом з тим, митна сфера як важлива складова цієї системи набуває особливого значення, оскільки забезпечує реалізацію фіскальної функції держави, сприяє захисту економічних інтересів та виступає одним із ключових інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

В цьому контексті, механізми митного адміністрування повинні характеризуватись високою ефективністю та інформаційною відповідністю, оскільки здійснюють безпосередній вплив на обсяги електронної торгівлі, розгортання логістичних ланцюгів, поширення транскордонних операцій та забезпечення фіскальної безпеки держави. Разом з тим, недосконалість існуючих інструментів митного контролю, обмеженість аналітичних можливостей обробки великих масивів даних, наявність

* *Наук. керівник: Сидорович О.Ю. – д-р екон. наук, професор*

корупційних ризиків та недостатній рівень автоматизації процедур призводять до зниження ефективності митного адміністрування, зростання митних і фіскальних ризиків, а також втрат бюджетних надходжень.

Виходячи з вищезначеного, цифрова трансформація митного адміністрування постає як ключовий драйвер модернізації митної сфери, що передбачає впровадження інноваційних цифрових інструментів, автоматизацію митних процедур, розвиток ризик-орієнтованих підходів до контролю та підвищення рівня прозорості й підзвітності митних органів. Невраховання тенденцій цифровізації та відставання у впровадженні сучасних технологій у митній сфері може не лише обмежувати фіскальний потенціал держави, але й негативно впливати на її конкурентоспроможність у глобальному економічному середовищі. Отже, дослідження процесів цифрової трансформації митного адміністрування як драйвера модернізації митної сфери набуває особливої актуальності та потребує ґрунтовного наукового осмислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цифровізація державних фінансів та фіскальної сфери є результатом тривалого практичного розвитку, що охоплював впровадження інформаційних і комунікаційних технологій та став передумовою ґрунтовних теоретичних досліджень науковців в сфері автоматизації фіскального адміністрування, запровадження форм електронної звітності, баз даних та інформаційних систем взаємодії фіскальних органів та платників податків.

Першопочатково, предметом досліджень науковців та практиків розвинених країн світу, які займали першофлангові позиції в сфері імплементації високотехнологічних інформаційних продуктів в сфері державних фінансів, пошуку та побудови стратегії цифрового розвитку органів фіску, були різноспрямовані аспекти підвищення ефективності сервісів податкових та митних служб, можливості їх цифровізації для підвищення рівня ефективності виконуваних завдань.

Інтенсивні процеси діджиталізації впродовж останнього десятиліття, впровадження систем електронної взаємодії між фіскальними органами та платниками податків у режимі реального часу, застосування ризик-орієнтованих підходів, активізація міжнародного обміну інформацією, а також використання штучного інтелекту, машинного навчання, чат-ботів і віртуальних асистентів суттєво підвищили науковий інтерес до проблематики цифровізації митного контролю.

У вітчизняній науковій думці питання цифровізації у фіскальній сфері були предметом досліджень А. Крисоватого, Н. Синютки [1, с. 110-124], Ю. Коваленко та С. Криници [2], О. Гребельника, М. Микити та І. Орищенко [3], Н. Дзюбановської, А. Кізими, В. Маслія [4, с. 254-269] та інших. Автори даного дослідження у своїх публікаціях також неодноразово торкалися питань діджиталізації фінансової системи [5], інформаційного забезпечення митної справи [6, с. 210-225] та проблематики використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в митному просторі України [7, с. 89-101]. Загалом наукові публікації формують комплексне бачення цифровізації митної сфери, однак потребують подальшого дослідження питання цифрової трансформації митного адміністрування.

Постановка завдання. Комплексне розкриття сучасного стану цифрової трансформації митного адміністрування в Україні, ідентифікація ключових проблем, обмежень та пріоритетних напрямів цифрової трансформації митної системи держави в умовах сучасних безпекових викликів. Досягнення мети визначає завдання, які зводяться до визначення сутності та економічного змісту цифрової трансформації митного адміністрування, дослідженні теоретичних засад і передумов цифровізації митної сфери, аналізі сучасного стану впровадження інформаційно-комунікаційних систем у діяльність митних органів України, оцінці їх впливу на ефективність митного контролю, прозорість процедур і рівень митної безпеки, ідентифікації пріоритетних напрямів, основних проблем і обмежень цифрової трансформації митної системи держави в умовах сучасних безпекових викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цифрова трансформація митної сфери – це комплексний процес глибокого оновлення системи митного адміністрування на основі впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових платформ і аналітичних інструментів управління даними, що передбачає не лише автоматизацію окремих процедур, а й зміну самої логіки функціонування митних органів. Вона означає перехід від традиційної паперово-адміністративної моделі до сучасної даноцентричної системи, у якій управлінські рішення приймаються на основі обробки великих масивів даних у режимі реального часу.

Принципи цифрової трансформації митної сфери формують методологічну основу її реалізації та визначають логіку побудови сучасної митної системи. До ключових принципів, на нашу думку, належать:

принцип системності – передбачає розгляд цифрової трансформації як цілісного процесу, що охоплює всі рівні митного адміністрування: від стратегічного управління до операційних процедур, забезпечуючи узгодженість інформаційних, організаційних і правових змін;

принцип інтегрованості – полягає у забезпеченні взаємодії та сумісності митних інформаційних систем між собою, а також їх інтеграції з національними державними реєстрами та міжнародними платформами, зокрема європейськими цифровими митними системами;

принцип прозорості – передбачає відкритість і простежуваність митних процедур, мінімізацію дискреційних рішень та забезпечення доступності інформації для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності в межах законодавства;

принцип автоматизації та цифровізації процесів – орієнтований на максимальне переведення митних процедур у цифровий формат, зменшення паперового документообігу та мінімізацію ручного втручання;

принцип ризик-орієнтованого управління – передбачає використання аналітичних систем, Big Data та алгоритмів оцінки ризиків для підвищення ефективності митного контролю та концентрації ресурсів на найбільш ризикових операціях;

принцип інтероперабельності – забезпечує технічну та семантичну сумісність інформаційних систем для безперервного обміну даними між різними інституціями;

принцип кібербезпеки та захисту даних – гарантує захищеність інформаційних систем митниці, конфіденційність даних суб'єктів ЗЕД і стійкість цифрової інфраструктури до кібератак;

принцип гармонізації з міжнародними стандартами – передбачає узгодження національної митної цифрової архітектури з вимогами ЄС та іншими міжнародними нормами, зокрема у межах NCTS, MASP-C та EU Customs Data Model;

принцип клієнтоорієнтованості – орієнтує митну систему на спрощення процедур для бізнесу, підвищення зручності сервісів і зменшення адміністративного навантаження на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

У межах цифрової трансформації відбувається інтеграція митних інформаційних систем із національними та міжнародними цифровими платформами, запровадження електронного декларування, транзитних систем контролю, ризик-орієнтованих підходів, а також використання технологій аналітики, Big Data та елементів штучного інтелекту.

Важливою складовою є гармонізація митних процедур із європейськими стандартами, зокрема EU Customs Data Model, NCTS та MASP-C. У результаті цифрова трансформація митної сфери спрямована на підвищення ефективності митного контролю, прискорення митних процедур, зменшення адміністративного навантаження, мінімізацію корупційних ризиків і посилення митної безпеки держави в умовах євроінтеграційних процесів.

Базовим програмним документом, який визначає послідовність заходів з впровадження сучасних IT-рішень для митної справи, їх узгодження з європейськими стандартами, зокрема з багаторічним стратегічним планом ЄС (MASP-C) є національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації Держмитслужби на 2024–2026 роки [8].

Зазначений стратегічний документ передбачає комплексну імплементацію ключових компонентів цифрової трансформації, зокрема впровадження принципів кіберзахисту, повний перехід до безпаперових процедур митного адміністрування, а також формування надійної та технологічно сучасної IT-архітектури митниці. Очікується, що реалізація визначених заходів створить умови для підвищення прозорості митних процесів, мінімізації корупційних ризиків і зниження рівня шахрайства в митній сфері.

Важливим підґрунтям розроблення цього стратегічного документа є євроінтеграційний курс України та виконання положень Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, особливо в частині гармонізації митних процедур із європейськими стандартами. У цьому зв'язку значна увага приділяється забезпеченню сумісності національних IT-рішень із майбутніми інтеграційними механізмами ЄС. Концептуально, національний план цифровізації митниці базується на положеннях стратегічного плану електронної митниці Європейського Союзу (Multi-annual Strategic Plan for Electronic Customs, MASP-C), що забезпечує його інституційну та технологічну узгодженість із європейською моделлю електронного митного адміністрування. Серед ключових засад стратегічного плану визначено впровадження сервісно-орієнтованої архітектури інформаційних систем, централізоване розгортання Єдиної автоматизованої інформаційної системи (ЄАІС), а також забезпечення гармонізованої взаємодії з інформаційними системами ЄС та платформою «Єдине вікно для міжнародної торгівлі».

Акценти посилення кіберзахисту митної IT-інфраструктури передбачають фіксацію та аудит усіх змін даних, захист від несанкціонованого доступу, забезпечення незмінності системних журналів, а також гарантування цілісності інформації та документів, підписаних кваліфікованим електронним підписом.

Реалізація цифрової трансформації передбачається поетапно, шляхом проведення бізнес-аналізу та нормативно-правового забезпечення процесів, розроблення технічних специфікацій систем, формування інтеграційних рішень для взаємодії із зовнішніми інформаційними ресурсами, а також безпосереднього впровадження програмних продуктів. Додатково, стратегічним напрямом визначено використання методології управління бізнес-процесами та BPM-моделювання, що забезпечує системне відображення митних процедур, їх формалізацію та оцінку наслідків впровадження цифрових рішень відповідно до вимог національного та європейського митного законодавства. Огляд складу та функціонального призначення базових IT-систем, які, відповідно до Стратегічного плану

цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації Держмитслужби на 2024–2026 роки використовуються на сьогоднішній день в структурних підрозділах ДМСУ, подано в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика ключових ІТ-систем Держмитслужби України

ІТ-проект	Функціональне призначення	Ключові особливості та проблемні аспекти
АСМО (Автоматизована система митного оформлення) «Центр»	Автоматизація митного оформлення, централізація процесів	Орієнтація на низькоризикові вантажі, перенаправлення декларацій між митницями; відсутня публічна інформація про повноцінне впровадження
CDS-UA	Електронні митні рішення та авторизації	Реалізовано базові функції АЕО; з 2025 р. – подача заяв митного брокера; триває розширення функціоналу відповідно до нового Митного кодексу
Єдине вікно для міжнародної торгівлі (ЄВМТ)	Електронна взаємодія бізнесу з державними органами	Понад 10 відомств; АЕО, сертифікати, дозволи; ризик майбутньої гармонізації з ЄС і можливого скорочення функцій
GMS-UA (система гарантій)	Управління митними гарантіями	Оновлено інтерфейс, автоматизація гарантій; проблеми через прив'язку до податкового боргу, а не митного
NCTS (фаза 5/6)	Система спільного транзиту ЄС	Один із найуспішніших проектів; інтеграція з ЄС, запуск через Єдине вікно
ICS2	Контроль імпорту та безпекові ризики	Недостатня публічна інформація про реалізацію
AES (експортна система)	Автоматизація експортних процедур	Журнал пункту пропуску, API для портів; фактична цифровізація експорту без повної системи AES
BTI	Обов'язкова тарифна інформація	Дуже низька активність (лише 15 рішень); домінує традиційний контроль
ITMS	Інтегрований митний тариф	Відсутність публічної інформації, невизначений статус
EORI2	Реєстрація економічних операторів	Узгодження з вимогами ЄС, відсутність даних про розробку
AEO	Авторизовані економічні оператори	Електронне подання заяв, але моніторинг критеріїв здебільшого ручний
COPIS	Захист інтелектуальної власності	Відсутність інформації про впровадження; обмежені згадки у звітах
UUM&DS	Єдина система доступу та підпису	Відсутність публічних даних; критично важлива для автентифікації та безпеки

Джерело: складено авторами на основі [8]

Окремим аспектом виконання євроінтеграційних зобов'язань України та імплементації інструментів митного адміністрування Європейського Союзу є впровадження електронної транзитної системи (NCTS). Перехід до п'ятої фази NCTS став одним із ключових етапів цифрової трансформації митної сфери, використання якої дозволяє не лише забезпечити технічну сумісність із країнами-учасницями Конвенції про процедуру спільного транзиту, але й підвищити ефективність контролю, прозорість операцій та рівень довіри з боку бізнесу.

У квітні 2024 року Україна здійснила повноцінний перехід на п'яту фазу NCTS, що супроводжувалось здійсненням комплексу організаційних і технологічних заходів, серед яких ключовими стали запуск «Порталу трейдера», впровадження інтеграційної платформи «Єдине вікно – ЄАІС – NCTS», а також забезпечення багатоканального доступу суб'єктів ЗЕД до подання транзитних декларацій (через Єдине вікно, спеціалізований портал та брокерські програмні продукти). Використання такої багаторівневої архітектури доступу сприяє зниженню транзакційних витрат бізнесу та розширенню практичного використання системи. Узагальнені аналітичні показники функціонування NCTS в Україні свідчать про високу результативність її використання (див. табл. 2).

Дані табл. 2 підтверджують, що у 2025 році використання системи NCTS досягло якісно нових показників функціонування, зокрема, загальна кількість оформлених транзитних декларацій, що, з одного боку, засвідчує безпрецедентний результат перевищення сумарних показників попередніх років застосування NCTS, а з іншого, дозволяє стверджувати про формування стійкої тенденції до інституціоналізації електронного транзиту в Україні.

Таблиця 2

Основні показники функціонування NCTS в Україні (2024–2025 рр.)

Показники	2024 рік	2025 рік	Динаміка
Загальна кількість оформлених транзитних декларацій	94 тис.	142 тис.	+51 %
у т.ч. із застосуванням NCTS фаза 5	~60 тис.	–	–
Декларації на ввезення	21 тис.	–	–
Декларації на вивезення	73 тис.	–	–
Внутрішні транзитні переміщення	~10 тис.	24,5 тис.	×2,5
Загальні гарантії (кількість)	109	87	–20 %
Загальні гарантії (сума)	198 млн євро	300 млн євро	+51 %
Індивідуальні гарантії (кількість)	10 151	22 701	+124 %
Індивідуальні гарантії (сума)	705 млн євро	1 млрд євро	+44 %
Запити в межах адміністративної допомоги (отримані)	965	–	–
Ініційовані запити Україною	789	–	–
Завершені переміщення за участю України (за кордоном)	–	96,5 тис.	–
Завершені переміщення в Україні (іноземні)	–	45,5 тис.	–

Джерело: складено авторами на основі [9; 10]

Окремої уваги заслуговує трансформація інструменту гарантування. Попри зменшення кількості загальних гарантій у 2025 році, їх сукупний обсяг зріс більш ніж на 50 %, а за підсумками IV кварталу було надано 87 загальних гарантій на €300 млн та 22,7 тис. індивідуальних гарантій на €1 млрд, що свідчить про укрупнення фінансових інструментів та підвищення довіри до системи. Водночас суттєве зростання кількості індивідуальних гарантій (більш ніж удвічі) відображає розширення кола користувачів системи та активізацію участі малого і середнього бізнесу.

Важливою структурною зміною стало також зростання внутрішнього транзиту, що є індикатором не лише технічної адаптації системи, але й поступового зміщення поведінкових моделей бізнесу у напрямі використання цифрових митних інструментів навіть поза межами міжнародних операцій.

Паралельно із впровадженням фази 5 здійснюється підготовка до переходу до шостої фази NCTS, досягнення якого заплановано до кінця 2026 року на основі узгодження технічних специфікацій, організованої підтримки системи на базі ERMIS, укладених контрактів на розробку нових IT-рішень та затвердженого Плану управління проектом у 2024–2025 роках. Означене свідчить про стратегічно послідовний підхід до цифрової модернізації митної інфраструктури. Загалом, за підсумками 2025 року встановлено, що Україна застосовує режим спільного транзиту з 38 країнами, в результаті чого, при 142 тис. транзитних декларацій за підсумками 2025 року, у IV кварталі було подано 46,6 тис. транзитних декларацій, що на 10,1 тис. більше, ніж у III кварталі.

Узагальнюючи, можна констатувати, що впровадження NCTS в Україні демонструє приклад успішної цифрової трансформації з високим рівнем технічної відповідності стандартам ЄС. Водночас, подальша ефективність запровадження інформаційних систем, включно з NCTS, значною мірою залежатиме від поглиблення її інтеграції у внутрішні бізнес-процеси, розвитку інструментів гарантування та забезпечення сталої інституційної підтримки цифровізації митних органів. Саме ці обставини зумовлюють необхідність ширшого, системного погляду на цифрову трансформацію митної сфери, що виходить за межі окремих IT-рішень і передбачає комплексну інтеграцію національної митної інфраструктури у цифровий простір ЄС. У цьому контексті, в умовах євроінтеграційного поступу України, питання інтеграції національної митної IT-архітектури з європейськими системами набуває критичного значення. Йдеться не лише про технічну сумісність, а про формування цілісної моделі інформаційної взаємодії, орієнтованої на обмін даними з митними адміністраціями держав-членів ЄС та адаптованої до стандартів EU Customs Data Model, що, своєю чергою, обумовлює потребу у створенні гнучкої, масштабованої та інституційно узгодженої архітектури митних IT-рішень.

Як зазначають експерти [10], існуючий план цифрової трансформації митної сфери в Україні загалом відповідає підходам MASP-C та положенням Commission Implementing Decision (EU) 2023/2879. Проте, з огляду на те, що документ був окреслений ще у 2023 році, він вже не повною мірою відображає динаміку змін у сфері діджиталізації митних процесів та потребує постійного оновлення відповідних продуктів згідно даних інформаційних систем ЄС для забезпечення їх актуальності та синхронізації.

За підсумками 2025 року, оцінка успішності цифрових трансформацій митної сфери України, отримана в результаті консультацій із European Commission, DG TAXUD та іншими партнерами ЄС, а також висновки офіційного скринінгу за розділом «Митний союз» (2025 р.) засвідчили високий рівень

технічної узгодженості України в окремих напрямках (зокрема, щодо NCTS та систем управління ризиками). Проте, було чітко окреслено системну проблему – відсутність актуалізованої, синхронізованої з вимогами ЄС стратегії розвитку митних ІТ-систем, що визначає імператив перегляду національного стратегічного плану не шляхом внесення косметичних змін, а структурного оновлення документа. За визначенням експертів, першочергово потребує перегляду: перелік пріоритетних ІТ-систем із урахуванням фактичного стану їх розвитку та вимог ЄС, змістовне наповнення проєктів відповідно до актуального митного законодавства ЄС та часові параметри реалізації як європейських, так і національних ІТ-рішень. Таким чином, ключовим викликом на сучасному етапі є перехід від формальної відповідності стратегічним орієнтирам ЄС до їх динамічної імплементації. Без системного оновлення Стратегічного плану існує ризик втрати синхронізації з європейським цифровим середовищем, що, своєю чергою, може суттєво ускладнити подальшу інтеграцію України до митного простору ЄС.

Щодо розвитку інституту Авторизованого економічного оператора (АЕО), як особливого статусу підприємства з високою довірою в сфері надання суттєвих спрощень при здійсненні митних формальностей, то станом на кінець 2025 року 105 підприємств отримали авторизацію типу АЕО С, ще 5 підприємств – одночасно АЕО С та АЕО В. За підсумками ІV кварталу 2025 року статус АЕО отримали 6 підприємств та було видано 1340 інших авторизацій на застосування митних спрощень, у тому числі транзитних (див. рис. 1).

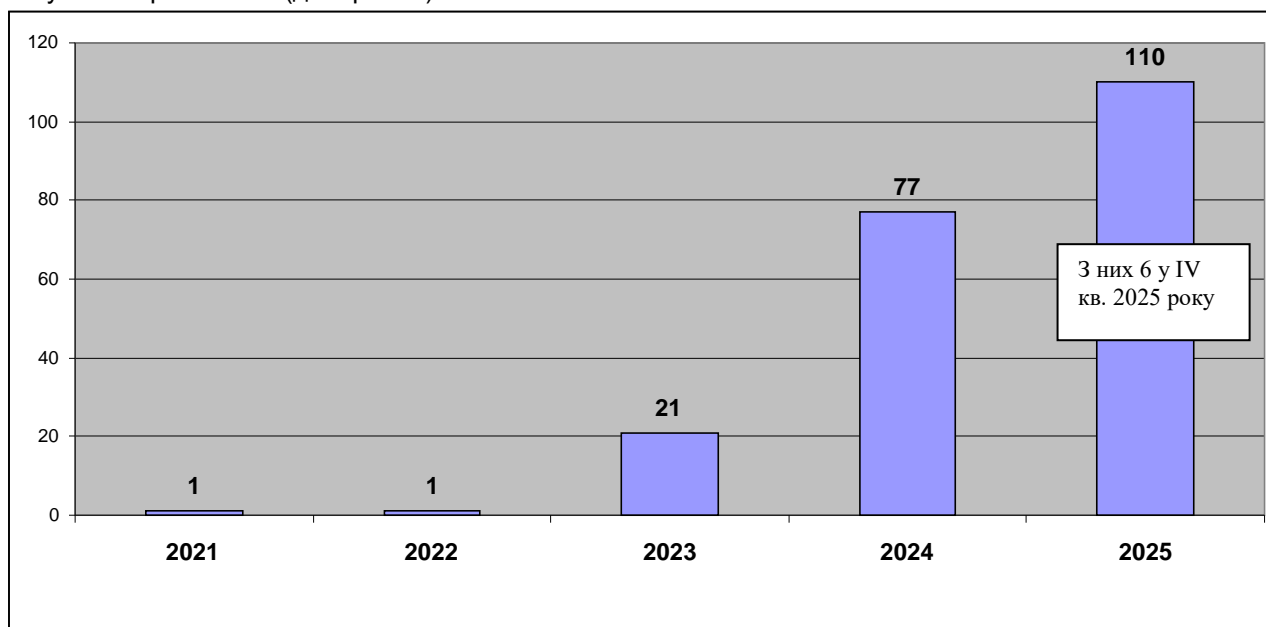

Рис. 1. Динаміка використання інструменту АЕО

Джерело: [11]

Попри успіхи стратегічних цифрових трансформацій митної сфери України, її узгодження з європейськими стандартами, практична імплементація відповідних реформ супроводжується низкою системних проблем, що стримують досягнення очікуваного ефекту. В Тіньовому звіті щодо прогресу України у наближенні до Розділу 29 «Митний союз» [12] йдеться про наявність структурних дисбалансів між технічною спроможністю впровадження ІТ-рішень та інституційною, нормативно-правовою і ресурсною готовністю забезпечити їх повноцінне функціонування. В результаті, цифровізація митної сфери набуває фрагментарного характеру, що знижує її ефективність як інструменту підвищення прозорості, спрощення процедур та зміцнення фіскальної спроможності держави. Зокрема, як зазначають фахівці, має місце нерівномірність та залежність від низки зовнішніх і внутрішніх чинників: з одного боку, ДМСУ демонструє відносно високий рівень технічної готовності до впровадження цифрових інструментів, включаючи розвиток систем електронного декларування, транзитного контролю та управління ризиками; з іншого, ключові бар'єри формуються на рівні нормативно-правового забезпечення та міжвідомчої координації, де недостатня оперативність Міністерства фінансів у прийнятті регуляторних рішень уповільнює запуск і масштабування окремих цифрових проєктів, що створює фрагментарність у впровадженні цифрових рішень та знижує їх системний ефект.

Окремим ускладнюючим фактором є ресурсна складова цифрової трансформації. Дефіцит фінансового забезпечення та обмеженість кадрового потенціалу, зокрема у сфері висококваліфікованих ІТ-спеціалістів, ускладнюють повноцінну реалізацію складних цифрових систем, таких як CDS-UA, NCTS, GMS-UA та інші інтегровані платформи. Неконкурентний рівень оплати праці

в державному секторі посилює відтік фахівців у приватний сектор, що негативно впливає на сталість цифрових проєктів та їх подальший розвиток.

Крім того, значна частина цифрових ініціатив реалізується за рахунок міжнародної технічної допомоги, що, з одного боку, сприяє прискоренню євроінтеграційних процесів, а з іншого – формує залежність від зовнішніх донорів і ускладнює формування цілісної національної архітектури митних ІТ-систем. У результаті виникає дисбаланс між стратегічними цілями цифрової трансформації та фактичними темпами їхньої реалізації. Отже, ефективність цифрової трансформації митного адміністрування значною мірою визначається не лише рівнем технологічної готовності, а й якістю інституційного середовища, стабільністю нормативного регулювання та достатністю ресурсного забезпечення. Подолання окреслених проблем є необхідною передумовою формування цілісної, інтегрованої та стійкої цифрової екосистеми митної сфери України.

Висновки з проведеного дослідження. Цифрова трансформація митного адміністрування в Україні сьогодні набуває характеру системної модернізації, що охоплює не лише технологічне оновлення інформаційних систем, а й глибинну перебудову інституційних механізмів управління митною справою. Загалом митне адміністрування в Україні перебуває у фазі глибоких структурних змін, орієнтованих на адаптацію до європейських стандартів та практик. Визначальним чинником цих трансформацій є послідовне впровадження цифрових технологій, що охоплюють як процедури митного контролю, так і процеси оформлення товарів. Використання сучасних ІТ-рішень у митній сфері сприяє підвищенню швидкості обробки інформації, зменшенню адміністративного навантаження на бізнес та посиленню аналітичних можливостей держави.

У підсумку доцільно наголосити, що цифровізація виступає одним із ключових драйверів модернізації митного адміністрування. Інтеграція інноваційних інструментів дозволяє забезпечити більшу прозорість митних процедур, підвищити якість сервісної взаємодії з учасниками зовнішньоекономічної діяльності та посилити ефективність управління ризиками. У цьому контексті системне впровадження цифрових рішень слід розглядати як необхідну передумову формування конкурентоспроможної, адаптивної та інституційно спроможної митної системи, що відповідає сучасним викликам глобальної економіки.

Для підвищення ефективності та прискорення цифрової трансформації митного адміністрування доцільно насамперед: удосконалити нормативно-правове забезпечення з урахуванням вимог Митного кодексу ЄС, EU Customs Data Model та підходів MASP-C, що забезпечить правову узгодженість цифрових рішень; здійснення системи заходів для формування інтегрованої та сумісної з ЄС ІТ-архітектури митних органів на основі уніфікації існуючих систем і переходу до модульної моделі розвитку; посилити інституційну спроможність ДМСУ шляхом розвитку кадрового потенціалу, особливо у сфері ІТ та кібербезпеки, а також підвищення рівня професійної підготовки персоналу; забезпечити стабільне фінансування цифрових проєктів із поступовим зменшенням залежності від міжнародної технічної допомоги; посилити ефективну міжвідомчу координацію з розвитком ризико-орієнтованих аналітичних інструментів, що дозволить підвищити результативність митного контролю та знизити адміністративний тиск на бізнес.

Література

1. Крисоватий А. І., Синютка Н. Г. Партиципаторний бюджет як елемент діджиталізації фіскального простору України. *Фінанси України*. 2019. № 11. С. 110-124. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2019.11.110>
2. Коваленко Ю., Криниця С. Інституційне забезпечення цифрової трансформації фінансової системи України. *Social Development: Economic and Legal Issues*. 2025. № 9. DOI: 10.70651/3083-6018/2025.9.02.
3. Гребельник О., Микита М., Орищенко І. Роль цифрової трансформації в управлінні митної справи. *Економіка та суспільство*. 2025. Випуск № 79. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-143>.
4. Цифровізація фіскального та митного простору для прозорого залучення прямих іноземних інвестицій / Дзюбановська Н., Кізима А., Маслій В. та ін. *Економічний аналіз*. 2025. Т. 35. № 2. С. 254-269. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.254>.
5. Digitization of the Financial System in the World Economy / Perchuk O., Fedyk M., Klymenko S., Matviy I., Chupryna L., Yaremko I., Sydorovych O. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. Vol. 21. № 12. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.12.84>.
6. Сидорович О. Ю., Герчаківський С. Д. Інформаційне забезпечення митної справи України в контексті цифрової стратегії розвитку суспільства. *Світ фінансів*. 2021. № 1(66). С. 210-225. DOI: 10.35774/sf2021.01.210
7. Сидорович О. Ю. Проблематика використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в митному просторі України. *Світ фінансів*. 2022. № 4(73). С. 89-101. DOI: 10.35774/SF2022.04.089.

8. Про реалізацію рішення Комітету з управління інформаційними технологіями у системі управління державними фінансами : наказ Міністерства фінансів України від 09.02.2024 року № 63. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Наказ_№63_від_09_02_2024.PDF (дата звернення: 10.01.2026).

9. Інформація щодо реалізації Держмитслужбою протягом 2024 року Довгострокового національного стратегічного плану цифрового розвитку, цифрових трансформацій та цифровізації Державної митної служби України та їх територіальних підрозділів на основі багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (MASP-C). URL: <https://surl.li/pslgev> (дата звернення: 10.01.2026).

10. Інформація щодо реалізації Держмитслужбою протягом 2025 року Довгострокового національного стратегічного плану цифрового розвитку, цифрових трансформацій та цифровізації Державної митної служби України та їх територіальних підрозділів на основі багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (MASP-C). URL: <https://surl.cc/jtdsrh> (дата звернення: 10.01.2026).

11. Митний огляд «Українська митниця: розвиток попри війну». IV квартал 2025 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mytnyi-ohliad-ukrainska-mytnytsia-rozvytok-popry-viinu-iv-kvartal-2025-roku> (дата звернення: 26.01.2026).

12. Тіньовий звіт щодо прогресу України у наближенні до Розділу 29 «Митний союз». Київ : IAA і Топ, 2025. 113 с. URL: <https://iaa.org.ua/portfolio/shadow-report2/> (дата звернення: 10.01.2026).

References

1. Krysovatyi, A.I. and Syniutka, N.H. (2019), "Participatory budget as an element of fiscal space digitalization in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, no. 11, pp. 110-124, DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2019.11.110>

2. Kovalenko, Yu. and Krynytsia, S. (2025), "Institutional support for the digital transformation of the financial system of Ukraine", *Social Development: Economic and Legal Issues*, no. 9, DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.02>.

3. Hrebelynyk, O., Mykyta, M. and Oryshchenko, I. (2025), "The role of digital transformation in customs administration", *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue no. 79, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-143>.

4. Dziubanovska, N., Kizyma, A., Maslii, V. et al. (2025), "Digitalization of fiscal and customs space for transparent attraction of foreign direct investment", *Ekonomichnyi analiz*, Vol. 35, no. 2, pp. 254-269, DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.254>.

5. Perchuk, O., Fedyk, M., Klymenko, S. et al. (2021), "Digitization of the financial system in the world economy", *International Journal of Computer Science and Network Security*, Vol. 21, no. 12, DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.12.84>.

6. Sydorovych, O.Yu. and Herchakivskyi, S.D. (2021), "Information support of customs affairs in Ukraine in the context of digital development strategy", *Svit finansiv*, no. 1(66), pp. 210-225, DOI: [10.35774/sf2021.01.210](https://doi.org/10.35774/sf2021.01.210)

7. Sydorovych, O.Yu. (2022), "Issues of using modern information and communication technologies in the customs sphere of Ukraine", *Svit finansiv*, no. 4(73), pp. 89-101, DOI: <https://doi.org/10.35774/SF2022.04.089>.

8. Ministry of Finance of Ukraine (2024), Order "On the implementation of the decision of the Committee on Information Technology Management in the Public Finance Management System" dated 09.02.2024 no. 63, available at: https://mof.gov.ua/storage/files/Nakaz_№63_vid_09_02_2024.PDF (access date January 10, 2026).

9. State Customs Service of Ukraine (2025), "Information on the implementation by the State Customs Service of Ukraine during 2024 of the Long-term National Strategic Plan for Digital Development, Digital Transformations and Digitalization of the State Customs Service of Ukraine and their territorial divisions based on the EU Multi-Annual Strategic Plan for Electronic Customs (MASP-C)", available at: <https://surl.li/pslgev> (access date January 10, 2026).

10. State Customs Service of Ukraine (2026), "Information on the implementation by the State Customs Service of Ukraine during 2025 of the Long-term National Strategic Plan for Digital Development, Digital Transformations and Digitalization of the State Customs Service of Ukraine and their territorial divisions based on the EU Multi-Annual Strategic Plan for Electronic Customs (MASP-C)", available at: <https://surl.cc/jtdsrh> (access date January 10, 2026).

11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2026), "Customs review "Ukrainian customs: development despite the war. Fourth quarter of 2025", available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/mytnyi-ohliad-ukrainska-mytnytsia-rozvytok-popry-viinu-iv-kvartal-2025-roku> (access date January 26, 2026).

12. Institute of Analytics and Advocacy & Trade Policy Office (2025), *Tinovyi zvit shchodo prohresu Ukrainy u nablyzhenni do Rozdil 29 "Mytnyi soiuz"* [Shadow report on Ukraine's progress in alignment with

Chapter 29 “Customs Union”, Kyiv, Ukraine, 113 p., available at: <https://iaa.org.ua/portfolio/shadow-report2/> (access date January 10, 2026).

Сидорович О.Ю., Смалюк А.М.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК ДРАЙВЕР МОДЕРНІЗАЦІЇ МИТНОЇ СФЕРИ ДЕРЖАВИ

Мета. Комплексне розкриття сучасного стану цифрової трансформації митного адміністрування в Україні, ідентифікація ключових проблем, обмежень та пріоритетних напрямів цифрової трансформації митної системи держави в умовах сучасних безпекових викликів.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, зокрема, методи індукції та дедукції застосовано на етапі збору, систематизації та узагальнення інформації для виявлення тенденцій розвитку цифрової трансформації митного адміністрування; методи аналізу і синтезу використано для оцінювання сучасного стану впровадження інформаційних продуктів у діяльність митних органів України, а також для формування узагальнених висновків щодо результативності цифрових трансформацій.

Результати дослідження. Розглянуто теоретико-методологічні засади цифрової трансформації митного адміністрування, проаналізовано сучасні тенденції впровадження інформаційно-комунікаційних систем у діяльність митних органів України, зокрема розвиток електронного декларування, систем транзитного контролю (NCTS), управління митними ризиками, електронних гарантій та інтегрованих цифрових платформ взаємодії з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Встановлено, що цифровізація митного адміністрування суттєво підвищує ефективність митного контролю, забезпечує прискорення та спрощення митних процедур, знижує рівень адміністративного навантаження на бізнес і посилює прозорість митних операцій. Визначено, що подальший розвиток цифрової трансформації митної сфери пов'язаний із поглибленням інтеграції національних ІТ-систем до європейського цифрового митного простору, гармонізацією з вимогами EU Customs Data Model та MASP-C, а також удосконаленням архітектури взаємодії між митними інформаційними системами. Перспективними напрямками є розвиток інтелектуальних аналітичних інструментів, розширення застосування автоматизованих систем контролю та посилення кіберзахисту митної ІТ-інфраструктури.

Наукова новизна результатів дослідження. Вперше обґрунтовано, що цифрова трансформація митного адміністрування є цілісним, багатовимірним процесом інституційної, організаційної та технологічної модернізації митної сфери, який, на відміну від існуючих підходів, базується на комплексній інтеграції принципів системності, інтероперабельності, ризик-орієнтованого управління, кібербезпеки та гармонізації з міжнародними стандартами, що дає змогу сформувати адаптивну та сумісну з європейським цифровим простором модель митного адміністрування. Удосконалено наукове обґрунтування ролі цифрової трансформації митної сфери як ключового драйвера модернізації митної системи держави, що, на відміну від традиційних підходів, враховує комплексний вплив євроінтеграційних процесів, безпекових викликів та необхідності синхронізації з європейськими цифровими митними стандартами.

Набуло подальшого розвитку визначення ключових напрямів впровадження цифрових технологій у митній сфері, зокрема розвиток систем електронного декларування та транзитного контролю (NCTS), використання ризик-орієнтованих аналітичних інструментів, цифровізація процедур митного оформлення та інтеграція національної митної ІТ-архітектури до стандартів EU Customs Data Model та MASP-C, що дозволяє підвищити ефективність митного контролю та прозорість митних процедур. Дістало подальшого розвитку положення про те, що поглиблення цифрової трансформації митного адміністрування формує передумови для створення сучасної, ефективної та інституційно спроможної митної системи України, сумісної з цифровою інфраструктурою ЄС.

Практична значущість результатів дослідження. Обґрунтовані за результатами дослідження висновки і пропозиції можуть бути використані при формуванні стратегічних напрямів розвитку цифрових інструментів митної сфери в Україні, що сприятиме підвищенню ефективності митної системи, зниженню рівня тіньової економіки та посиленню фіскальної стійкості держави в умовах цифрової трансформації та глобальних економічних викликів.

Ключові слова: митне адміністрування, цифрові технології, цифрова трансформація, цифровізація, митний контроль, митна сфера, модернізація митниці, NCTS, AEO.

Sydorovych O.Yu., Smaliuk A.M.

DIGITAL TRANSFORMATION OF CUSTOMS ADMINISTRATION AS A DRIVER OF MODERNIZATION OF THE STATE CUSTOMS SECTOR

Purpose. The aim of this article is to provide a comprehensive examination of the current state of digital transformation of customs administration in Ukraine, identification of key challenges, constraints and priority directions for the digital transformation of the state's customs system in the context of contemporary security challenges.

Methodology of research. A combination of general scientific and specialised methods of scientific inquiry were used in the research process, in particular, the methods of induction and deduction were applied at the stage of collecting, systematizing, and generalizing information in order to identify trends in the development of the digital transformation of customs administration. The methods of analysis and synthesis were used to assess the current state of implementation of information products in the activities of the customs authorities of Ukraine, as well as to formulate generalized conclusions regarding the effectiveness of digital transformations.

Findings. The theoretical and methodological foundations of the digital transformation of customs administration have been examined, and current trends in the implementation of information and communication systems within the activities of the customs authorities of Ukraine have been analysed, in particular the development of electronic declaration, transit control systems (NCTS), customs risk management, electronic guarantees, and integrated digital platforms for interaction with foreign economic activity operators. It has been established that the digitalization of customs administration significantly increases the efficiency of customs control, ensures the acceleration and simplification of customs procedures, reduces the administrative burden on business, and enhances the transparency of customs operations. It has been determined that the further development of the digital transformation of the customs sector is associated with deeper integration of national IT systems into the European digital customs space, harmonization with the requirements of the EU Customs Data Model and MASP-C, as well as the improvement of the architecture of interaction between customs information systems. Promising directions include the development of intelligent analytical tools, the expansion of automated control systems, and the strengthening of cybersecurity within the customs IT infrastructure.

Originality. For the first time, it has been substantiated that the digital transformation of customs administration is a holistic, multidimensional process of institutional, organizational, and technological modernization of the customs sphere, which, unlike existing approaches, is based on the integrated implementation of the principles of systemacity, interoperability, risk-oriented management, cybersecurity, and harmonization with international standards, thereby enabling the formation of an adaptive model of customs administration compatible with the European digital environment. The scientific substantiation of the role of digital transformation of the customs sector as a key driver of modernization of the state's customs system has been improved, which, unlike traditional approaches, takes into account the complex impact of European integration processes, security challenges, and the need for synchronization with European digital customs standards.

The identification of key areas for the implementation of digital technologies in the customs sector has been further developed, in particular the development of electronic declaration and transit control systems (NCTS), the use of risk-based analytical tools, the digitalization of customs clearance procedures, and the integration of the national customs IT architecture into the EU Customs Data Model and MASP-C standards, which allows for increased efficiency of customs control and transparency of customs procedures.

The position that deepening the digital transformation of customs administration creates the prerequisites for creating a modern, effective and institutionally capable customs system of Ukraine, compatible with the EU digital infrastructure, was further developed.

Practical value. The conclusions and proposals substantiated within the study can be used in the formation of strategic directions for the development of digital tools in the customs sector of Ukraine, contributing to increased efficiency of the customs system, reduction of the shadow economy, and strengthening of the fiscal stability of the state under conditions of digital transformation and global economic challenges.

Key words: customs administration, digital technologies, digital transformation, digitalization, customs control, customs sector, customs modernization, NCTS, AEO.

Дата надходження рукопису: 13.02.2026

Дата прийняття рукопису до друку: 10.03.2026

Дата публікації: 31.03.2026